

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä
Viite: Lausuntopyyntönnö VN/7937/2020

Lausunto luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisten käsitteiden sanastoksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemasta luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisten käsitteiden sanastoksi.

Lausunnolle lähetetty sanastoluonnos sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän uudistamisen kannalta keskeisiä käsitteitä ja termejä. Sanaston käsitteistön avulla luodaan yhteistä ymmärrystä niistä uusista rakenteista, joiden varassa sote-palvelujärjestelmä tulevaisuudessa toimii (esim. *sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämävastuu, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia, hyvinvointialue, sosiaali- ja terveyskeskus, sosiaali- ja terveystalujen yhteensovittaminen* jne.).

Sanasto toimii myös erinomaisena tukena koko sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi ja uudistamiseksi ja auttaa niin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia kuin laajemmin kansalaisiakin tulkitsemaan säädöksiä yhdenmukaisella tavalla. Vaikka sanastotyön lähtökohdaksi on ollut palvelujärjestelmän uudistaminen, on sanastoon otettu mukaan myös jo pitkään vakiintuneessa käytössä olleita peruskäsitteitä, jotka luovat pohjan uusien käsitteiden tulkinnalle (esim. *sosiaali- ja terveydenhuolto, sosiaalihuolto, terveydenhuolto, palvelu, palvelutoiminta, sosiaali- ja terveystalut, terveystalut, sosiaalipalvelu, asiakas, terveydenhuollon asiakas, potilas, sosiaalihuollon asiakas* jne.). Tämä on mielestämme perusteltua ja tärkeää. Peruskäsitteillä on keskeinen rooli sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa tiedonhallinnassa ja tietojärjestelmäpalvelujen kehittämisessä, tulevien hyvinvointialueiden tietojohdantamisen koordinoimisessa ja yhdenmukaistamisessa sekä uusien digitaalisten palvelujen kehittämisessä kansalaisille.

Lausunnolle lähetetty sanastoluonnos on laadittu terminologisen sanastotyön yleisiä periaatteita noudattaen. Luonnoksessa esitetyt jäsennellyt käsitteet ja selkeät termisuositukset tukevat hyvin viestinnän selkeyttämisen ja yhdenmukaistamisen yleisiä tavoitteita. Sanastotyössä on hyödynnetty hyvin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan tarpeisiin julkaistuja muita sanastoja, mm. Kanta-sanastoa ja Sosiaalialan tiedonhallinnan sanastoa.

Sanasto on keskeinen tietolähde THL:n asiantuntijoille ja kumppaneille, ja tästä syystä toivomme, että sanasto voidaan viimeistelyn jälkeen julkaista myös THL:n ylläpitämässä sote-sanastojen verkkopalvelussa (sotesanastot.fi).

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden käsittekohtaisia kommentteja on esitetty lausunnon liitteessä. Kommentit on tallennettu myös lausuntopalvelu.fi:hin. Toivomme että nämä kommentit voidaan ottaa huomioon, kun sanastoluonnos viimeistellään julkaisuvalmiiksi.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Tiedonhallintajohtaja

Aleksi Yrttiaho

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOKSEN ASIAANTUNTIJOIDEN KÄSITEKOHTAISET KOMMENTIT
Tallennettu lausuntopalvelu.fi:hin.

1 sosiaali- ja terveydenhuolto

Koska käsitteet sosiaali- ja terveydenhuolto kattavat sekä julkisten että yksityisten toimijoiden palvelutoiminnan, tulisi sanaston käsitteistössä vielä kertaalleen tarkistaa, milloin käsitteiden määritelmiin sisältyvät viittaukset sosiaali- ja terveydenhuoltoon tarvitsevat täsmennykseksi maininnan siitä, että on kyse vain julkisin varoin rahoitetusta sosiaali- ja terveydenhuollosta. Vrt. esim. käsitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu, hyvinvointialue, sosiaali- ja terveyskeskus.

6 sosiaalipalvelu

Käsitteiden sosiaalipalvelu ja sosiaalihuollon asiakas välillä on määritelmävirheeksi katsottava kehämääritelmä.

- Korjausehdotus määritelmään: sosiaalipalvelu-käsitteen määritelmässä viitataan yläkäsitteeseen asiakas, ei sosiaalihuollon asiakkaaseen. Vrt. myös Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto, jossa sosiaalipalvelu-käsite on määritelty (palvelu, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan sosiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä sekä ehkäistä, vähentää ja poistaa sosiaalisia ongelmia).

Huomautuksen ensimmäisen kappaleen tai-konjunktion voi ymmärtää virheellisesti niin, että kyse olisi toisensa poissulkevista vaihtoehdoista. Lisäksi sana kokonaan voi aiheuttaa virhetulkintoja yksityisten toimijoiden toiminnasta.

- Korjausehdotus huomautukseen (ensimmäinen kappale): Sosiaalipalveluja voidaan antaa **sekä julkisen että yksityisen toimijan** tarjoamina palveluina.

7 perustason sosiaalipalvelu; sosiaalihuollon peruspalvelu

Ei ole riittävän asiakaslähtöistä tai selkeää, että sanastossa käsitelmääritelmässä tai huomautuksissa viitataan lakeihin. Kaikki sanastoa käyttävät henkilöt eivät oletettavasti tunne sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä. Sanastosta pitäisi saada tietoa siitä, mikä on perustason sosiaalipalvelua - ja laajemmin siitä, mitkä kaikki sosiaalipalvelut ovat perustason sosiaalipalveluja.

- Korjausehdotus huomautukseen: Yhtenäistetään huomautuksen tekstiä Sosiaalialan tiedonhallinnan sanaston kanssa. Lisätään ja muotoillaan sopivaksi. >> ”Sosiaalihuollon peruspalveluissa annettavat sosiaalipalvelut on toteutettava siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

tarpeessa oleva henkilö on ohjattava sosiaalihuollon erityispalveluihin tai muiden palvelujen piiriin. Sosiaalihuollon peruspalveluja annetaan sekä sosiaalihuollon yleis- että erityislakien perusteella.”

- Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään huomautukseen esimerkkejä siitä, mitkä sosiaalipalvelut ovat peruspalveluja. >> ”Sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä annettavia perustason sosiaalipalveluja ovat esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta, perhetyö, päihdetyö, tukisuhdetoiminta, kuntouttava työtoiminta, asiakkaan raha-asioiden hoitaminen, sosiaalinen kuntoutus sekä kotipalvelu, palveluasuminen ja liikkumista tukeva palvelu.”
- Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään maininta, että perustason sosiaalipalveluja annetaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyskeskuksessa (vrt. vastaava maininta perustason terveyspalvelujen huomautuksessa). Voisiko maininta muitakin organisaatioita, toimintayksiköitä tai palveluyksiköitä (toimintayksiköiden toimipaikkoja), joissa perustason sosiaalipalveluja annetaan?

9 terveyspalvelu; terveydenhuollon palvelu

Kattaako määritelmän loppuosaa ("...jonka tarkoituksena on määrittää henkilön terveydentila ja palauttaa hänen terveytensä tai ylläpitää sitä") myös terveydenhuollon palveluina tarjottavat ennaltaehkäisevät palvelut? Tämä jää hieman epäselväksi, ja tästä syystä ehdotetaan pohdittavaksi määritelmän täsmentämistä.

Huomautuksen ensimmäisen kappaleen tai-konjunktion voi ymmärtää virheellisesti niin, että kyse olisi toisensa poissulkevista vaihtoehdoista. Lisäksi sana kokonaan voi aiheuttaa virhetulkintoja yksityisten toimijoiden toiminnasta.

- Korjausehdotus huomautukseen (ensimmäinen kappale): Terveyspalveluja voidaan **antaa sekä julkisen että yksityisen toimijan** tarjoamina palveluina.

10 perustason terveyspalvelu

Onko määritelmän loppuosan maininta "ilman ammattihenkilön **ennakkoon** tekemää palvelutarpeen arviota" riittävän selkeä ja kattava niin, että se ei rajaa käsitettä liikaa? Vrt. Perusterveydenhuollossa tehdään aina hoidon tarpeen arvio, kun henkilö hakeutuu palveluihin.

16 palvelutoiminta; palvelutuotanto

Määritelmässä viitataan käsitteeseen palvelutarve, joka on: "asiakkaan **todettu** tarve saada sellaisia palveluja, jotka asiantuntijan arvion mukaan tukevat asiakasta". Johtaako tämä käsitteiden välinen kytkentä tulkintaan, että palvelutoimintaa on vasta sellainen organisoitu toiminta, joka tapahtuu todettujen tarpeiden perusteella mutta toteamiseen tarvittavat tutkimukset ja selvitykset eivät olisi palvelutoimintaa? Onko käsitettä palvelutarve syytä vielä täsmentää?

17 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu

Käsitteen määritelmässä viitataan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joka sanastoluonnoksen mukaan kattaa sekä yksityisten että julkisten toimijoiden palvelutoiminnan. Jos järjestämisvastuu-käsite koskee vain julkisia sote-toimijoita (jatkossa hyvinvointialueita), pitäisikö järjestämisvastuun määritelmää täsmentää viittaamalla nimenomaan julkiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon (tai julkisin varoin rahoitettuun sosiaali- ja terveydenhuoltoon)?

- Korjausehdotus määritelmään: lakisääteinen velvollisuus vastata tarkoituksenmukaisella tavalla **julkisin varoin rahoitetusta** sosiaali- ja terveydenhuollosta

Määritelmää täydentävässä huomautuksessa mainitaan, että järjestämisvastuu kattaa sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoituksen ja palvelujen yhteensovittamisen. Eikö järjestämisvastuuseen kuulu myös vastuu siitä, että palvelut tulevat tuotetuiksi? Kun tämä asia puuttuu huomautuksesta, on sen painotus hieman outo.

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

- Korjausehdotus huomautukseen: Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuseen kuuluu vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoittamisesta, vastuu siitä että palvelut tulevat tuotetuiksi ja vastuu palvelujen yhteensovittamisesta.

18 hyvinvointialue

Käsitteen määritelmässä viitataan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joka sanastoluonnoksen mukaan kattaa sekä yksityisten että julkisten toimijoiden palvelutoiminnan. Jos hyvinvointialueilla on vastuu julkisin varoin rahoitetusta sosiaali- ja terveydenhuollosta, tulisiko määritelmää täsmentää?

- Korjausehdotus määritelmään: itsehallinnollinen julkisyhteisö, jolla on vastuu **julkisin varoin rahoitetun** sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä omalla toiminta-alueellaan

Onko huomautuksen ensimmäisen kappaleen painotus oikea, kun siinä mainitaan vain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät eikä lainkaan järjestämisvastuuseen kuuluvaa vastuuta siitä, että tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat tuotetuiksi?

- Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään myös maininta järjestämisvastuuseen kuuluvista tehtävistä saada aikaan tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut.

23 sosiaali- ja terveyskeskus

Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja perhekeskuksen määritelmässä viitataan käsitteeseen toimintayksikkö, jota ei kuitenkaan määritellä erikseen. Jotta erilaiset organisatoriset yksiköt erottuisivat mahdollisimman hyvin toisistaan, olisi hyvä että sanastossa määriteltäisiin myös käsitteet toimintayksikkö, palveluyksikkö ja toimintapaikka/toimipiste.

Sosiaali- ja terveyskeskukset ovat sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikköjä, kun taas perhekeskukset ovat vain tiettyjen palvelujen osalta sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalaan kuuluvia toimintayksikköjä.

- Korjausehdotus määritelmään: **sosiaali- ja terveydenhuollon** toimintayksikkö, joka tarjoaa laaja-alaisesti

...

Sanastoluonnoksessa terveyskeskus edustaa hallinnollista organisaatiota, minkä alla sijaitsevilla terveysasemilla tapahtuu varsinainen toiminta. Tiedolla johtamisen näkökulmasta on tärkeää kyetä erottelemaan yksittäisellä terveysasemalla (= toimipiste/palvelupiste / työnjohdollinen kokonaisuus) tapahtuva työ. Terveyskeskuksen kokonaisuus syntyy siis toiminnallisista eri puroista.

- Korjausehdotus huomautukseen: Poistetaan termisuositusten kohdasta merkintä "ei: sote-asema", koska merkintä voidaan tulkita niin, että termi on hylättävä vain alussa olevan sote-lyhenteen vuoksi mutta muutoin sitä voidaan käyttää synonyymisena sosiaali- ja terveyskeskus-termin kanssa. Jos merkintä jää termisuositukseen, huomautuksessa olisi hyvä tarkentaa sosiaali- ja terveyskeskuksen ja sosiaali- ja terveysasemien välistä eroa.

Sosiaali- ja terveyskeskuksiin koottavien palveluiden luetteloon olisi hyvä lisätä maininta koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluista.

- Korjausehdotus: "...**koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja**, neuvolapalveluja sekä muita ehkäiseviä palveluja."
- Korjausehdotus huomautukseen: "...sekä suun terveydenhuollon **palveluja** ...",

24 perhekeskus

Koska perhekeskukset ovat organisaatio- ja hallinnonrajat ylittäviä toimintayksikköjä ja vain tarjoamiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta osa sosiaali- ja terveyskeskuksia, ei käsitettä voi määritellä pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköksi.

- Korjausehdotus määritelmään: toimintayksikkö, joka tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja ...

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

Ehdotus huomautuksen uudelleen muotoiluksi:

- Perhekeskus toimii ja sitä johdetaan monialaisena ja yhteen sovitettuna palvelujen kokonaisuutena. Perhekeskus verkostoi ja sovittaa yhteen lasten, nuorten ja perheiden perus- ja erityistason sosiaali- ja terveyspalvelut sekä kolmannen sektorin toiminnan. Verkostoon kuuluu lisäksi kuntien muita palveluja sekä järjestöjen, seurakuntien ja Kelan palveluja. Perhekeskuksen palvelut tarjotaan toimipisteissä koottuna yhteen tai erillisinä, sähköisesti ja kotiin tai lasten kasvuympäristöön vietyinä.

26 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia

- Korjausehdotus huomautukseen: ... Hyvinvointialue **ottaa** palvelustrategiassa huomioon alueensa väestön erityiset palvelutarpeet ja...

28 alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Määritelmän kielellinen rakenne on hieman mutkikas.

- Korjausehdotus: asiakirja, **jonka hyvinvointialue laatii yhdessä alueen kuntien kanssa ja joka sisältää** ...

29 sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus

Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden käsite tulisi erottaa yleisemmästä käsitteestä palvelutarjooma (= kaikki ne palvelut, jotka palvelunantaja tarjoaa asiakkaille; palveluvalikoima). Pelkkä palvelujen tarjolla oleminen ei vielä tarkoita sitä, että palvelut olisivat asiakkaille saatavilla. Saatavuus syntyy siitä, että palveluja on tarjolla **riittävästi** ja **oikea-aikaisesti** suhteessa asiakkaiden palvelutarpeisiin.

- Korjausehdotus määritelmään: tila, jossa sosiaali- ja terveyspalveluja on tarjolla asiakkaan tarpeisiin **nähdn riittävästi ja oikea-aikaisesti**
- Korjausehdotus huomautukseen: "... mitä palveluja on tarjolla, kuinka paljon niitä on, vastaavatko ne asiakkaan tarpeisiin **ja ovatko ne käytettävissä silloin, kun asiakas niitä tarvitsee.**

Ehdotus huomautukseen: Voisiko käsitteen huomautuksessa tuoda esille Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet 2.0 -sanaston määrittelyn mukaisesti, mitä sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertainen saatavuus tarkoittaa?

30 sosiaali- ja terveyspalvelujen saavutettavuus

Ehdotus huomautukseen: Voisiko käsitteen huomautuksessa tuoda esille Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet 2.0 -sanaston määrittelyn mukaisesti, mitä sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertainen saavutettavuus tarkoittaa?

33 sosiaalihuollon asiakas

Käsitteiden sosiaalipalvelu ja sosiaalihuollon asiakas välillä on määritelmävirheeksi katsottava kehämääritelmä.

- Korjausehdotus: sosiaalipalvelu-käsitteen määritelmässä viitataan yläkäsitteeseen asiakas, ei sosiaalihuollon asiakkaaseen. Vrt. myös Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto, jossa sosiaalipalvelu määritelty (palvelu, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan sosiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä sekä ehkäistä, vähentää ja poistaa sosiaalisia ongelmia).

38 palvelutarve

Ks. kommentit käsitteeseen 16.

42 palvelupolku

- Korjausehdotus huomautuksen loppuun: ...palvelun järjestäminen, palvelun toteutus **ja arviointi.**

44 asiakaslähtöisyys

Virpi Kalliokuusi

16.3.2021

- Korjausehdotus huomautukseen: ...että hänen ihmisarvoaan, yksityisyyttään **ja** itsemääräämisoikeuttaan kunnioitetaan...